

LBRIS

We know
books

IONEL TEODOREANU
La Medeleni

Între vânturi

LITERA

București

LBRIS

We know
books

Partea întâia

Ardeau numai luminile utile, depărtate cu precizie unele de altele, aerian izolate, cu spații de noapte marină între licăririle lor fragile. Întineric prin umbra onctuos spintecată – spuma elicei fumega alb pe vântul lins al apei – fără de trup, tăcut; vaporul nu era decât procesiunea somnambulă a unei constelații grupată geometric, sub tremurul captiv al constelațiilor fixe.

Nu răsuna nici un tunet spumos de talaz – salt solitar sfărmat în larguri –, nici pas desculț de val nu s-auzea, împiedicându-se în trenea lungă. Tăcere fără cadență de frunză, iarbă, vânt sau undă: tăcerea cosmic destinată în fluida boltire a celor patru zări. Cosite, vastele întinderi abureau seva salină a mării. Amar, amar parfum de toamnă, de parcă zeul apelor adânci strivise-n palme sucul pământean al frunzelor de nuc, și cu o singură mișcare, îl imensificase umed pân' la stele.

Toți pasagerii dormeau în cabinele alb și jilav mirositoare a odaie de baie, cu ferestruicile închise, înfășurați în păaturi groase, căci după suavele nopți mediteraneene, cu dulcea lor privire de un albastru marin sub vălurile de cadână ale lunii,

și cu suflarea lor de floare de lămâi, migdal și portocal – aspra noapte a Mării Negre înfricoșă ca ochii de corsar.

De aceea, coverta cabinelor de clasa I era pustie; *chaises-longues*-urile, goale. În curba molatecă a unora, câte o batistă uitată amintea viteazul strănut care alungase în cabină pe călătoreala hotărâtă, în principiu, să aștepte răsăritul lunii.

Două *chaises-longues*-uri numai erau ocupate. Unul adăpostea o umbră, somnul unei umbre; celălalt, o lumină, o iluminare căpșunie cu intermitențe de întuneric: ritmul luminos al pipelor pufăite. Aceasta împrăștia mirosul franc al *Maryland*-ului. Fumătorul era un fanatic al *Maryland*-ului, tutun a cărui aromă pornea elegiac din adolescența-i depărtată, cu bereta de catifea a pictorilor înclinată pe-o ureche în care viața din Montmartre răsuna cu zvon de sărutări, pahare sparte sau ciocnite, și argot de midinete.

*La royne Blanche comme lis
Qui chantait à voix de seraine
Berte au grant pié, Bietris, Alis,
Haremburgis qui tient la Maine,
Et Johanne la bonne Lorraine
Que Englois brûlèrent à Rouan
Où sont-ils, où Vierge souveraine?
Mais où sont les neiges d'antan?*¹

Unde era Parisul de altădată? Alt sunet aveau cafenelele, alt miros. Monedele yankee și britanice ricanau cinic, ca și răsfrângerea lor în ochii midinetelor de astăzi. Odinioară, moneda franceză aruncată pe zincul *bistro*-ului era răsul boemei calice. Nu mai răsuna. Calicia de după război se numea mizerie, și era.

¹ Regina Blanche, ca un crin / Cântând cu vocea-i fermecată, / Bietris, Alis, Berte cu picior plin, / Haremburgis din Maine de-altădată, Lorena Ioana nenfricată / Ce-au ars-o anglii la Rouan, / Unde-s, stăpână precurată? / Ci unde-i neaua de mai an? (în limba franceză)

Fumul pipelor engleze și americane, adevărat *cocktail* tabagic, fiertură de tutun cu miere, santal, smochine și opiu, dulceag ca sarailiile orientale, echivoc, trândav și cu cleioasă ceață, izgonise simplul și bărbătescul fum de *Maryland*, ori poate acesta pierise deasupra tranșeelor galice odată cu o întreagă generație al cărei parfum fusese.

Jazzul antropofag, urlat, scuiapat, scrâșnit, orăcăit și hârâit de gura cacofonică a negrilor buzați, destrăbălase zâmbetul francez, copil al șansonetei melancolice și malițioase. Vechiul Paris ardea pe rugul valutar, încălzind obrajii congestionați ai celor care arseseră odinioară pe Ioana d'Arc, și ai fraților lor transoceanici.

Alexandru Pallă, moldovean cu străbuni de pe vremea lui vodă Ștefan, nu se mai simțea contemporan cu viața Parisului. Îmbătrânise?

Când nu mai ești contemporanul epocii în care-ți porți declinul vârstei, ci numai al pietrelor amintitoare a epocii apuse, te-ai sihăstrit în trecut, ca înserea în apa brumărie a unei vechi oglinzi, printre tăceri uscate de mătăsurii.

Alexandru Pallă nu mai trăia viața Parisului, și cum pentru el a trăi însemna a picta, nu mai picta viața Parisului, dar nici viața demodată a amintirilor. Pe pânzele lui de după război, curgeau apele Senei cu cenușiuri lung ostentate spre funduri tulburi de argint, dar nici o vâslă nu le tulbura visarea, nici un catarg, nici un braț de om, și curgerea lor ca și a timpului era parcă solemn împovărată de imensa trenă a propriului trecut; visau cheiurile Senei cu parapete triste și pustii, c-un uuit de vânt parcă amuțit prin golul lor și un vârtej de frunze moarte, dus; câte un pod trecea de la un mal la altul cu pașii tăcerii prin rugina lui; se năruia un zid de casă veche cu varul măcinat ca fața de os a leproșilor.

Domina albul în toate pânzele, dar un alb a cărui fragedă lumină se stinsese, un alb colbăit ca surul fior al ațelor de păianjeni în casele părăsitate.

Într-un singur peisaj, tot un parapet pe cheiul Senei, viața lăsase un semn. Sena curgea cu gestul halucinat al brațelor de oarbă bătrână, călăuzind trupul prin locurile tinereții. Pe parapet atârna o păreche de mânuși mici de femeie, albe. Se înecase femeia care le purtase? Poate că le uitase acolo după ce strânsese în mâinile goale mâinile iubitului ei. Plecase poate fericită, cu dragostea alături. Dar ani trecuseră de atunci, desigur. Mănușile erau veștede. Parfumul delicat al mânilor care le purtase pierise. Melancolia dezumflată a albului lor mort pecetluia gestul ostenit al anilor.

Toate tablourile puteau fi intitulate: Tăceri. Tăceri ca în unele case ale epilogului romanelor lui Turghenief. Întipărirea elegiacă a timpului pe decoruri ale tinereții. Prin zgomotul barbar al epocii, „tăcerile“ lui Alexandru Pallă erau un anacronism.

În apartamentul din Rue de l'Observatoire, două „tăceri“ trecuseră de-a dreptul în odaia Monicăi, deși fuseseră dăruite Olguței, și deși Alexandru Pallă socotea că mai nimerit le-ar fi fost locul în odaia pianului negru unde asculta nocturnele lui Chopin privind corbul pletelor Olguței desfășurându-și aripile pe profilul solitar deasupra muzicii ca figurile săpate-n prora triremelor – decât în odaia unde Monica își lucra teza de doctorat – *Baladele lui François Villon* – cu o gravitate blajină de bunică și c-un zâmbet blond de miere și de tei în cozi-le medievale.

*

Brusc, noaptea fu neagră.

Enorm răsărită în enorma încruntare, plată, grea, fără lumină, de un roș otoman – luna. Orizontul era straniu ca un zid care deodată ai simți că te pândește c-un ochi de ciclop; ca un uriaș zid de marmură neagră care ar deveni deodată un ochi roș, fără trup, fără cap, fără pleoape, fără gene, fără pupilă, ochi opac, orb, care totuși te vede, vine, crește, se dilată, te cuprinde, te soarbe umplându-se de sângele inimii tale...

Coșmarul se ridică de pe pieptul mării. Desprinsă de pe tăișul zării, luna pluti masiv. Deasupra și în jurul ei pe cer se aprinse, ca într-o mohorâre de fum gros, sanghinul nimb al vulcanilor.

Voiau parcă să înflorească maci din truda și mocnirea sângerie.

Înfloriră, roși, rubinii, profirii... se topiră în largă dâră. Îngălbeniră.

Palid, nuferi galbeni tremurată.

În noaptea limpede, cu abur aiurit, plutea paloarea pură a lunii, alungată tot mai sus de groaza roșie, căzută în adâncuri, a monstruosului ochi tentacular din încheștarea căruia scăpase. Și marea era acoperită de sudoare rece.

*

– Nu dormi, Olguța?

Trupul din *chaise-longue* nu se mișcase. Ochii nu clipeau; mari deschiși, priveau pironiți, fără să vadă în afară, ostenind fața, fruntea; privire din acelea care lasă cearcăne sub ochi și o dungă pe frunte.

– Olguța!

Alarma exagerată a glasului care-o chema o deșteptă.

– Am visat, Pașa... și dumneata ai visat? urmă glasul șovăitor, cu o ironie automată.

Întoarse capul pe o parte. Voia să fie singură.

– A răsărit luna!

– Da.

Se răsuci pe o coastă. Pledul îi lunecă de pe picioare. Pașa se ridică, se aplecă acoperind la loc trupul suplu. Răsufla greu, ca după un efort. Scutură cenușa pipei, o umplu, o aprinse.

Zorii lunii se ridicau pe mare de pretutindeni, ca și cum luna n-ar fi fost izvorul, ci numai semnul deșteptării lor. Albe denii în miez de noapte.

Unii oameni trăiesc în pat. Deopotrivă pentru somn și lenevirea trează, patul îi cheamă când iubesc, când cetesc, când visează. Viața lor e un lent și cotidian înec în pat.

Dacă și-ar face bilanțul plastic al orelor de pat și-al celorlalte, viața lor ar putea fi reprezentată printr-o vastă suprafață orizontală, într-un colț al căreia, prizărit, un mănunchi de verticale s-ar ivi ca o caravană în deșert.

Pentru Olguța, patul însemnase întotdeauna spațiul strict al somnului și nimic mai mult. În copilărie, când deschidea ochii dimineata, spontan sărea din pat, resortul săriturii fiind parcă în ridicarea pleoapelor. Această elasticitate a copilăriei o păstrase agresiv de-a lungul anilor școlari și al celor următori.

Acum ședea întinsă în *chaise-longue*, trează, cu ochii deschși. Înfrângere de corabie cu pânzele întinse, răsturnată pe ape.

Mari, gravi, neclintiți ca fluturii de noapte în lumină, ochii priveau.

Îi era frig. Dar răceala venea mai ales dinlăuntru.

Trecuse iarăși prin vis gândul acela, ca un ghețar plutitor. *Voilà, il est parti le petit bobo... mais s'il venait a se répéter, il faudrait l'enlever tout de suite...*¹

Fraza păstra încă, intact, parfumul farmaceutic, iodat și fenicat, al chirurgilor. Când o auzise întâia oară, o înregistrase superficial urechea și profund sufletul. Profesorul Mass, meridional sonor ca o peșteră cu ecouri și hirsut, albise cum se zaharisește un gavanoș cu dulceață de nuci: tumultul cârlionțat al părului, mustăților, sprâncenelor și bărbii era o cristalizare zaharoasă din care două nucușoare verzui râdeau: ochii. Intonată de buzele lui, fraza se impregnase de bonomie jovială. Nu putea ieși o profeție lugubră dintr-un astfel de om ilar. După câteva luni însă, procesul de dezagregare al cuvintelor de buzele care le rostise și de accentul cu care răsunaseră atunci

¹ Iată, a pornit mica durere... dar dacă se mai repetă, trebuie s-o curm numai-decât. (în limba franceză)

se împlinise. Fraza răsunase din nou, aton, cu miros chirurgical, impersonală ca și cum cuvintele care-o alcătuiau s-ar fi format de la sine din tăceri de spital.

... *mais s'il venait à se répéter...*

Olguța cânta. Monica lucra în odaia ei. Pașa își fuma pipa. Rupt, un acord răsunase ca un candelabru răsturnat.

O tăcere cu sângele zvâcnind în tâmple.

Obrajii Olguței albiseră.

Apoi, capacul închis brusc răsunase lung. Pianul amuțise negru.

– Noapte bună, Pașa!

Concediat mult mai devreme ca de obicei, Pașa strânse o mână înghețată.

A doua zi însă, și în toate zilele care urmară până la îmbarcarea din Marsilia, pentru Monica, Pașa, pentru profesorul ei de pian și pentru toate camaradele ei și ale Monicăi, Olguța fu aceeași Olguța de până atunci.

„... *mais s'il venait*“...

Când îți amintești cuvintele cuiva, e o mișcare în suflet, un murmur mut, o vorbire a gândurilor. În sufletul Olguței, însă, nici o silabisire nu răsuna. Și totuși, fraza *era*. O vedea deodată, după ce o fixase lung fără s-o vadă, ca bolnavii pironiți în ghips pe spate, desemnul sau crăpătura păretelui din față, mereu privit, absorbit de ochi, orizont identic al câmpului vizual.

Începutul era un coșmar. Simțise răceala viperei și înțepătura colților în sânul drept. Se deșteptase cu tâmplele reci și inima-n galop. Lucidă, imediat își dăduse seama că, în timpul somnului, cruciulița cu lemn sfânt, pe care o purta din copilărie la gât, atârnată de un lăntuțel lung, îi încrustase, ostil parcă, un colț în sânul drept.

Atât. Adormise iar, pe cealaltă coastă.

Peste câteva luni, dimineța, în odaia de baie, cu o mișcare familiară din copilărie, își apăsa părul cu palmele, de o parte și de alta a cărării. Abia ieșise de sub dușul rece. Simțise

o jenă, ca o haină nouă greșit tăiată, care te strânge subsoară. Făcuse mișcări cu brațele. Jena dispăruse. Reapărea însă atunci când ridica brațele deasupra capului. Parcă se strâmtase pielea. Descoperise cauza: o mică duritate rotundă, superficial ascunsă în sânul drept.

Ridicase din umeri și se îmbrăcase. Câteva zile scena matinală se repetase, fără ecou diurn. Între timp, Monica plecase în Pirinei, pentru câteva zile, la prietena lor comună Andrée Bertrand. Se dusese la profesorul Mass, din cochetărie, ca să-i extragă *cette énervante boule de graisse*¹.

„Extracția“ luase proporții de operație, din cauza decorului și a cloroformului numai, căci prezența profesorului Mass, în uniforma chirurgicală, transforma lugubrul doliu alb al sălii de operație într-un alb culinar, un alb de cofetărie în care fierbe ciocolata cu dulce clocot, așteptată de mormanele de frișcă decorativă. Olguța se așezase pe masa de operație, în lungă cămeșă de noapte al cărei miros de sulfina aducea parfum de Medeleni, îndepărtată solitudinea a doamnei Deleanu.

Un gest neprevăzut al Olguței dăduse un ritm alegru și zâmbitor tăcerii preliminară în timpul căreia se pregătește cloroformul. Fusese invitată să-și scoată cămeșa care nu avea deschizătură în față. Își scuturase pletele și cu o singură mișcare găsisese soluția oportună. Trasă brusc, din două părți, de degetele lungi și impetuoase, c-un fâșăit metalic, olanda se rupse net până sub sâni. În această atmosferă de ea creată, Olguța își părăsise trupul de o puritate egiptiană, pe masa de operație.

După opt zile abia, își revăzuse sânul, bandajat până atunci, când profesorul Mass îi scosese firele. Puțin bosumflat, ca un obraz de copil deșteptat noaptea din somn, purta o fină semilună roză.

„... voilà, il est parti le petit bobo..., mais s'il venait a se répéter, il faudra l'enlever tout de suite“...

¹ Acest enervant bob de grăsime (în limba franceză)

Era frig și umed pe mare. O săgeta iar cicatricea, intimidându-i respirația. Închise ochii, ghemuindu-și bărbia în piept. Sufletul ostenit de trup avea descurajarea luptătorului călit în lupte glorioase, când își dă seama că lama lungă, tăioasa prelungire a brațului, care-l purtase până atunci ca o firească aripă bărbată, i-a devenit deodată grea în mână și străină, biruindu-l și pe el.

*

Amiaza lunii ardea atât de intens încât pleoapele somnului, opace, deveneau translucide ca boabele de poamă.

Nici albul mat al varului mănăstiresc, nici cerul sur al perlei în care un zbor de îngeri s-a împăienjenit și agonia unei lebede a fulguit; nici dura marmură în spuma căreia plutește alba nuditate a statuilor; nici înghețatul crin și nici fosforescența albă a zăpezii – și niciuna din înfloririle, mâniile, gânguririle, curgerile, plutirile și suavitățile albului pământesc, nu putea fi asemuită cu neclintita dezlănțuire a luminii de lună.

Fuseră parcă păduri pe mare, păduri masive. Nu mai erau. Vibrau străvezii în golul luminii care le străbătuse mistuindu-le.

Neagră, densă ca încleștarea pământului, marea devenise adâncă, și clarul ei afund era al lunii: în cer ca și în mare. Fusesse pământ, era apă haotică după somnul metamorfozei. Dar mai era pe undeva pământ? Mai erau munți, dealuri, stânci, mari reliefuri aspre pe care pasul sună, și prin care cuvântul fâlfaie-n ecouri? Dar mai erau pași? Mai răsunau cuvinte?

Trecea un zbor halucinat prin toate cele, pulberea unei vieteze albe. Tot ce era parcă fusesse numai.

Din orizont în orizont, stea, apă și noapte, sufletul era un gol în golul fără piedică și fără de hotar al lunii.

*

Minutarele cronometrului arătau două jumătate. „A stat“, gândi precipitat Monica, sărind din pat. Și încă zăpăcită de somnul întrerupt de lună ca de un pumn de apă proaspătă-n obraz, puse mâna pe beretă, reveni, smuci cămeșa de zi și ciorapii, scutură capul alungându-și cozile pe spate, clipi...

Tic-tacul ceasornicului o trase de ureche. Deschise ferestruica, scoase capul, văzu ziua mare, găsi luna, o privi incredulă ca pe-o farsă de-a Olguței, zâmbi stelelor – era luna – și respiră adânc, punându-și mâinile pe inimă.

Cu capul înclinat pe o parte, părea că ține-n brațe un buchet prea greu.

Prin fereastra căscată, frigul pătrunsese, rărind căldura, cutremurând trupul Monicăi.

Închise fereastra și se așeză pe pat, bucuroasă că erau numai două jumătate, întristată că erau abia două jumătate, fericită că va ajunge la Constanța în zori, tristă că Iașul nu era port la Marea Neagră în locul Constanței, bucuroasă și tristă de toate cele, căci bucuriile Monicăi, ca și genele ei grele, se-nvecinau cu lacrimile.

Atâta aur îi îmbrăca părul, încât părea luminat de soare ca acele cupole ale bisericilor avântate care mai strălucesc încă atunci când tot orașul e-n amurg. Poate de asta trupul părea mai nalt decât era, culminând în aurul aerian.

Era frumoasă? naltă? zveltă? Nu-i erau palizi obrajii, tulburi ochii? Naltă ar fi vrut să fie zveltă, dulce, limpede ca dragostea pe care i-o aducea lui Dănuț după trei ani de despărțire. Să-i fie trupul conturul și iluminarea dragostei, cum pare cupa de cristal conturul și iluminarea pură a apei care-o umple.

Dănuț! Topit în buzele ei, numele drag nu era strigăt, ci tăcere îmbrățișată. Îl iubea atât de mult încât numai de la el primea impresia multiplă a vieții, zvâcnirea ei caldă. Când se gândea la Dănuț, o dulce greutate i se cufunda în suflet, și sub bătaia inimii, ultim inel deasupra unei cufundări adânci, ardeau comorile-ngropate în fluida imensitate a amintirii.

Era atât de real Dănuț, depărtatul Dănuț, încât toți ceilalți oameni pe care-i cunoștea, cu care trăia zilnic, păreau pictați pe pânze moarte, cu încremenita lor mișcare desuetă, citiți în cărți prăfuite, cu voce tare; pentru Monica, tinerețea celorlalți părea situată în istorie, ca tinerețea străbunilor, căci singurul contemporan al inimii ei era solitarul Dănuț. Ușă al cărei mâner păstra întipărirea caldă a mâinii lui Dănuț, ușă prin care năvălea copilul mare cu vestea dragostei în ochi; fereastră la care privea Dănuț, cu bărbia în mâni, cum fâlfâiau albastre dealurile Iașului, spre depărtata Monica; pernă în care se îngropa capul lui Dănuț, bucle și parfum calduț, ca un mănunchi de flori uitat de Monica pe divanul ei; carte în care ochii lui Dănuț descopereau ca-ntr-o oglindă fumurie de-nserare zâmbetul Monicăi aplecat spre el – sufletul Monicăi era tot ce putea fi în jurul lui Dănuț cu duioșie și cu bunătate.

Și totuși se ducea spre Dănuț, venind de departe; vaporul mergea încet și erau...

„A stat!“, se încruntă Monica.

Nu stătuse. Tic-tacul bătea regulat. Cu domoală hărnicie de furnici urnind uriașe greutateți, clipele mișcau trupul de lăcustă moartă al minutarului.

Erau trei fără douăzeci... și aproape cinci minute.

Minutare! Minutare!

Ochii Monicăi se opriră pe toate minutarele familiare ei. Mergeau toate? Nu se oprise nici unul? N-a rămas nici unul în urmă?

Minutarele ceasului din bucătăria de la Iași mergeau. Ceas nichelat, cu pânțec de darabană, proptit gimnastic pe patru picioare, cu casca de alarmă a clopoțelului deasupra. Rămâneau totdeauna în urmă.

– De ce nu-s gata puii?

– Da' i-ați poruncit pi la opt!

– Sigur. Îs opt și un sfert, invoca doamna Deleanu sfertul academic.